

Kulturhistorisk rapport

Bæveren II, Støvring

Boplads med langhuse fra enkeltgravskultur, senneolitikum, ældre og yngre bronzealder, samt ældre førromersk jernalder

J.nr. ÅHM 6205

September-Oktober 2012

Ved Arkæolog Christian G. Klinge

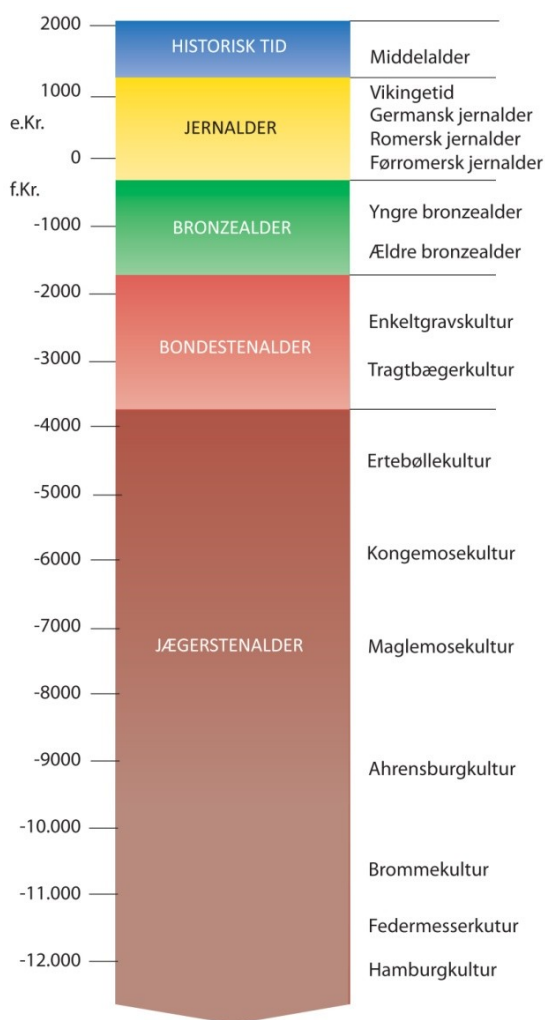
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	5
Udgravningsdata.....	6

Huse gennem tiden

I gennem oldtiden bygges der huse, og gennem tid ændres byggeskikken. Generelt er det dog en ret ensartet måde at bygge på - helt fra tidligt i bondestenalderen (3.900 f.kr.) til den tidlige middelalder (1.000-1.100-tallet) - med stolper af træ, der graves ned i jorden.

I det toskibede hus, også kaldt et midtsulehus, blev taget båret af én centralt placeret række af kraftige stolper ned igennem husets midte. Derimod blev taget i det treskibede hus båret af to rækker af stolper, trukket længere ud mod væggen. Mens toskibede huse bygges i hele perioden fra bondestenalderen til ældre bronzealder (3.900-1.500 f.kr.), og igen i middelalderen (1.050-1.536 e.kr.), er det i hele resten af bronzealder, jernalder og vikingetid (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.) treskibede huse, der bygges både til bolig, stald og arbejdsbygninger.

I middelalderen får man ud over disse hustyper desuden etskibede huse, hvor væggen er det bærende element - ligesom det endnu er idag.

I den største del af oldtiden bygges husenes skelet af træ. Væggene er oftest en blanding af fletværk påklasket med ler opblandet med strå eller gødning (lerklining), ikke ulig metoden fra bindingsværkshusene fra middelalder og nyere tid, hvor der også mellem træstokkene fyldes ud med lerklining eller teglsten.

I den største del af oldtiden er husene lange og 5-6 m brede, beliggende øst-vest. De er indrettet med boligen mod vest og stalden mod øst - alt under samme tag. Indgangene i husene ligger oftest omtrent midt på de lange vægge - og dermed midt mellem bolig og stald. Først langt oppe i tid synes stalden at blive adskilt fra boligen og placeret i sin egen bygning, som man kender det fra nyere tids bondegårde.

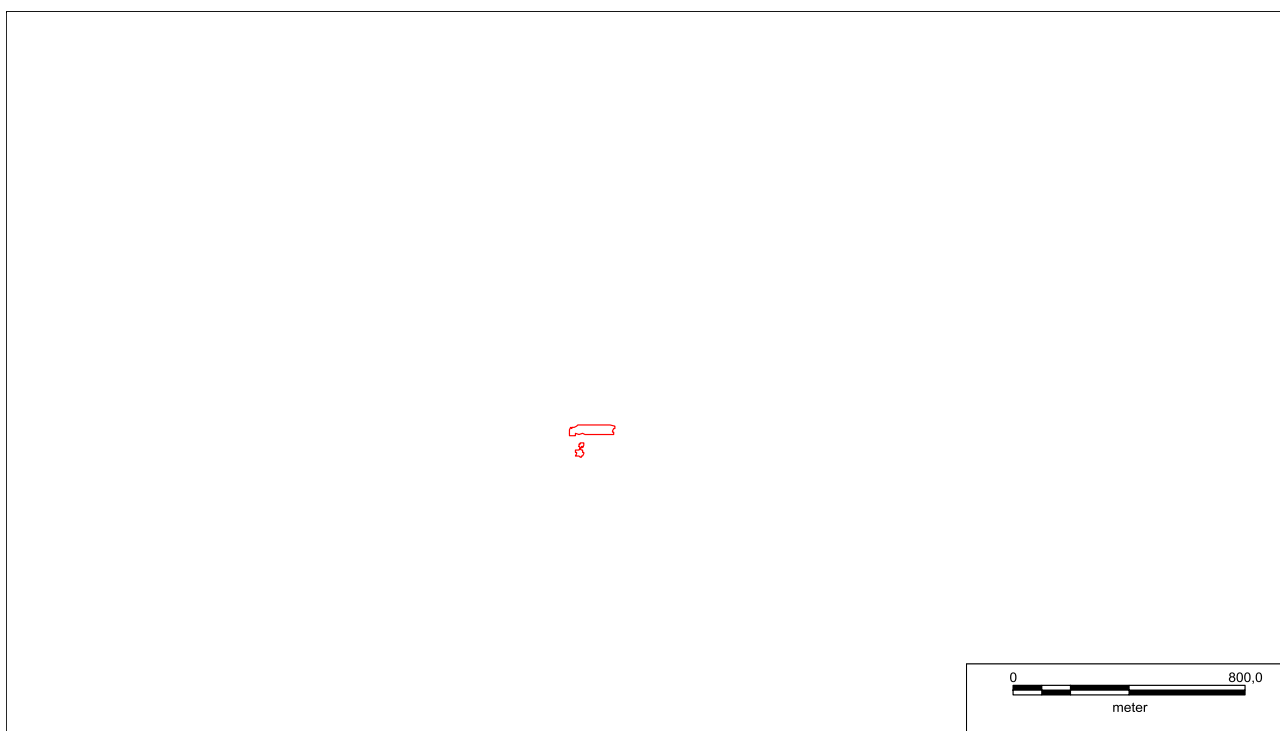

Indledning

Med baggrund i en større arkæologisk undersøgelse blev bebyggelse fra flere forskellige perioder af oldtiden undersøgt. I alt 11 bygninger er undersøgt. Bebyggelsen strækker sig over perioden fra enkeltgravskultur til ældre førromersk jernalder. Der er ikke tale om en kontinuerlig bebyggelse.

Undersøgelsens baggrund

Det berørte areal var udlagt til byggemodning, og en forudgående forundersøgelse af arealet afslørede en forhistorisk bebyggelse i udstykningens centrale del. Området nordøst for Støvring har de seneste år været genstand for flere arkæologiske undersøgelser, og der er undersøgt bebyggelse og gravpladser fra flere perioder af oldtiden.

Figur 1 Digital højdemodel over nærområdet. De gule områder er lavtliggende engarealer, mens terrænet stiger efterhånden som farven bliver mere rød.

Lokalområdet i oldtiden

Den undersøgte boplads er beliggende på den vestlige del af en mindre øst-vest gående bakkekam på nordvestsiden af Lindenberg Å. Nord og syd for udgravningsfeltet skærer små vandløb sig ind i terrænet. Vest for bakkekammen stiger terrænet yderligere, Støvring ligger i dag på denne vestskråning. Hele området øst for Støvring må formodes at have udgjort et bosættelsesområde for et antal gårde, der jævnligt er flyttet til nye områder af bakken i takt med udpining af jorden. Hvormange gårde bopladsen har bestået af kan endnu ikke afgøres. De ældste landsbyer optræder først ved jernalderens begyndelse og

bebyggelsen på Bæveren må betegnes som enkeltgårde. Afstanden mellem de enkelte gårde kan ikke afgøres.

Områdets flade plateauer har været ideelle til bebyggelse og små marklodder, mens det store engområde mod øst har sikret rigeligt græsning til bebyggelsens dyr. Lindborg Å kan desuden have bidraget til bosættelsen både som fiskefarvand og kommunikationslinje.

Undersøgelsens resultater

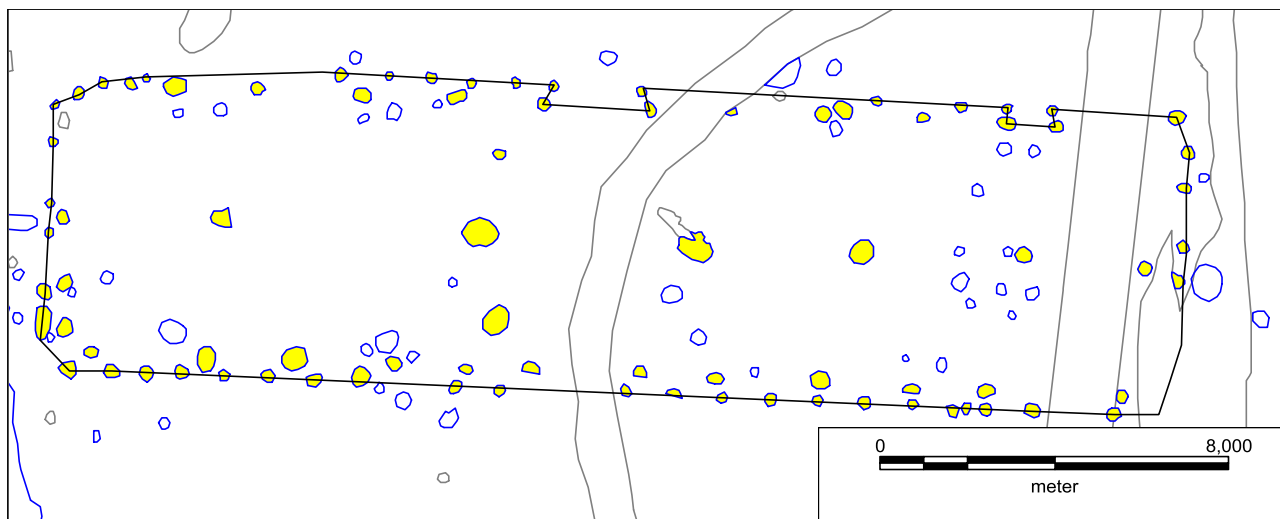
Ved undersøgelsen fremkom resterne af 11 bygninger. Otte af disse bygninger har været tre-skibede langhuse, og to bygninger har været to-skibede langhuse. Den sidste bygning har været et mindre anlæg, sandsynligvis en økonomibygning. Bebyggelsen på stedet fordeler sig dateringsmæssig i fire selvstændige perioder, og de forskellige måder at bygge huse på i de forskellige perioder afsejler sig i undersøgelsens resultater.

De ældste anlæg ved udgravningen stammer fra den del af bondestenalderen der kaldes Enkeltgravskultur, det er perioden fra 2800 til 2400 fvt. Inde i huset har en del af gulvet være gravet 25-30 cm ned, og det er denne nedgravning som er det tydeligste spor efter huset. Taget har været båret af en enkelt række af stolper midt i huset.

Figur 2 Udgravning foto af det forsænkede gulv i huset fra Enkeltgravskultur. I balken der står tilbage kan nedgravningen iagttages i profil.

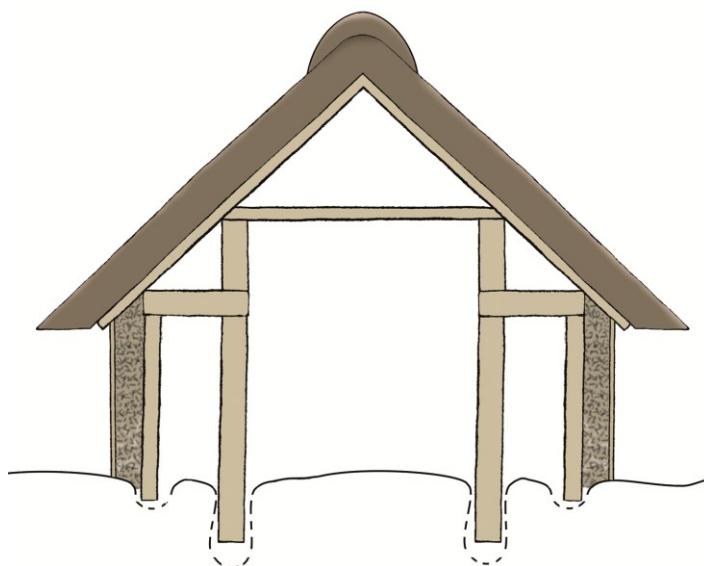
Det største hus ved udgravningen er ligeledes et hus fra bondestenalderen. Huset er 7 meter bredt og 26 meter langt og har et velbevaret vægforløb med kraftige indre vægstolper og mindre ydre vægstolper. Huset er foreløbigt dateret til perioden 2200 til 1700 fvt., som svarer til slutningen af bondestenalderen. Taget i dette hus er som ved det ældre båret af en enkelt række stolper midt gennem huset. Huset var meget velbevaret, og der blev derfor taget jordprøver af flere af husets stolper. Disse jordprøver indeholdt blandt andet forkullet korn fra husets brugstid. Kornsorterne, som blev fundet i prøverne var byg og hvede. Det kunne ses på fordelingen, at de fleste kerner var i husets vestlige ende, det er derfor sandsynligt, at madlavningen er foregået i denne ende af huset.

Figur 3 Udgravningsplan hvor stolperne tilhørende det store to-skibede hus er markeret med gult. Taget har været båret af de seks store stolper midt i huset.

I løbet af den første halvdel af bronzealderen begynder man, at bygge husene med to parallelle rækker af stolper i stedet for blot en enkelt. Derved får man mere plads midt i huset. De resterende udgravede huse fra Bæveren er bygget som treskibede huse med to rækker tagbærende stolper.

Det ældste af disse huse er netop dateret til den tid hvor man er begyndt, at eksperimentere med den treskibede konstruktion. Huset er 6,3 meter bredt og ca. 23 meter langt. Stolperne er sat meget uregelmæssigt, de står i nærmest i zigzag mønster frem for i sæt, hvilket ellers er det normale for denne konstruktionsform. Det kan forklares med, at huset er dateret til tiden

Figur 4 Tværsnit af et treskibet hus, hvor konstruktionen med de to rækker af parallelle stolper kan ses.

hvor den treskibede konstruktion endnu ikke er helt færdigudviklet, og den derfor ikke har fundet sin endelige form.

De resterende huse udgravet på stedet er alle dateret bredt til yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder, svarende perioden fra 900 til 300 år fvt.. Der er tale om mindre treskibede langhuse både med og uden ildsted. Huse lig disse og med samme datering, er fundet flere steder i Himmerland. Husene lå spredt på bakken og har højest sandsynligt ikke været samtidige, men de kan meget vel repræsentere genopførslen af den samme gård gentagne gange. Et hus fra oldtiden har haft en levetid på ca. 30-40 år, herefter er stolperne rødnet over ved jordoverfladen og man måtte bygge et nyt hus. Ofte flyttede man så lidt væk fra det gamle, men man foretrak stadig en placering lidt højt i landskabet hvorfor der ofte findes flere huse på de samme steder med meget forskellig datering..

I tilknytning til bebyggelsen er der fundet flere koge-gruber, som har været brugt sammen med de forskellige huse.

Sammenfatning og perspektivering

Der er dele af samfundet i slutningen af bondestenalderen som er ganske velundersøgte, især er periodens flintgenstande meget velkendte. De er fundet i stort antal, simpelthen fordi de er fremstillet i et uforgængeligt materiale og er lette at genkende, også for folk uden fagkundskab. Anderledes forholder det sig med periodens bebyggelse og dagligliv. Det er ikke særlig ofte, at der udgraves huse fra denne periode, og de to huse fundet ved denne udgravning er derfor en vigtig brik i forståelsen af det daglige liv i perioden. Derfor er der blevet udtaget materiale til en C-14 datering af de to stenalderhuse.

Lokalt set er udgravningsresultaterne også vigtige idet udgravningen indgår, som en af snart mange udgravninger i den nordøstlige udkant af Støvring. På længere sigt vil det blive muligt, at lave en helt lokal kortlægning af områdets oldtidsbebyggelse og forholdet til naturressourcerne i området. Dette vil igen helt overordnet medvirke til, at tegne et fuldstændigt billede af den forhistoriske bebyggelse i Himmerland.

Kogestensgrube

Kogestensgruber er jordovne og forekommer tit på bopladser fra oldtiden, især i bronze- og jernalder (1.700 f.kr.-750 e.kr.). I grubens bund ses ofte et sort trækulslag, fra det bål, der har opvarmet et lag af håndstore sten. På stenene har man lagt sin steg. Den har nok været indpakket i blade el. lign. for at beskytte kødet mod den kraftige varme - og ikke mindst den græstørv eller jord, der er brugt til at dække gruben til for at holde på varmen. Efter nogle timer er maden gennemstegt og klar til servering.

Kogestensgruberne kan også være brugt til at markere sit område - eller som en del af religiøse aktiviteter, som de kendes fra bronzealderens lange rækker af kogestensgruber.

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ¹⁴C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (¹²C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

¹⁴C-analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

Bæveren II, Støvring

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6205
- Fund & Fortidsminder: 120502 sb 124
- Kulturstyrelsen jnr. 2012-7-24.02/NJM-0011
- Bygherre: Flemming Christensen
- Undersøgt areal: 5385 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Christian G. Klinge
 - Arkæolog Steen Knudsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg